

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۳ و ۲، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

ارزیابی مدل اندازه‌گیری طرحواره‌های شناختی پرخاشگر و ارتباط آن با مشکلات رفتاری کودکان

دکتر نوراله محمدی - دکتر روانشناسی - استادیار دانشگاه شیراز
رضا چالمه - دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

هدف از این مطالعه، بررسی اعتبار و روایی مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر (NBAS) در کودکان، بوده است. بدین منظور، یک گروه نمونه ۱۲۰ نفری (۶۳ پسر و ۵۷ دختر) به تصادف از بین دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی انتخاب گردید. این آزمودنی‌ها به مقیاس "باورهای تجویزی پرخاشگر" (NBAS) پاسخ داده و والدین آنها نیز، "فهرست رفتاری کودکان" (CBCL) را کامل کردند. در این تحقیق، به منظور بررسی اعتبار این مقیاس، از دو روش همسانی درونی و دو نیمه‌سازی استفاده گردید. نتایج تحلیل داده‌ها نشان دادند که ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاس و هر یک از عوامل بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۹ متغیر بوده است. نتایج دو نیمه‌سازی مقیاس نیز نشان داد که اعتبار این مقیاس مناسب برآورد شده و بین ۰/۶۰ تا ۰/۸۲ متغیر است. روایی مقیاس نیز از طریق روایی همزمان و همگرا محاسبه گردید. نتایج نشان دادند که همبستگی مقیاس NBAS با CBCL و هر یک از زیر مقیاس‌های آن، بین ۰/۲۱ تا ۰/۵۰ دامنه داشته است ($p < 0/01$). نتیجه این که، مقیاس NBAS دارای اعتبار و روایی مناسبی است و می‌تواند در موقعیت‌های پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: باورهای تجویزی پرخاشگر، پرخاشگری

◀ ارزیابی مدل اندازه‌گیری طرحواره‌های شناختی ...

◀ دکتر نوراله محمدی - رضا چالمه

مقدمه

تمام کودکان رفتارهای پرخاشگرانه^۱ را تجربه می‌کنند. به نظر می‌رسد که پرخاشگری تحت تأثیر عامل زمان، دگرگونی پیدا کرده و در مقاطع خاصی از تحول روانی، از شدت و تنوع بیشتری برخوردار است. با وجود این، بروز رفتارهای برون‌ریزی شده^۲ در سنین مختلف، ضرورت برنامه‌ریزی جهت سنجش و درمان این گونه رفتارها را مضاعف می‌سازد. در غیر این صورت، رفتارهای پرخاشگرانه می‌تواند به منزله صفات با ثبات شخصیت، دیگر رفتارها را تا حد سنین بزرگسالی زیر تأثیر قرار دهد (کندال، ۲۰۰۰).

تاکنون محققان، بروز رفتارهای پرخاشگرانه را به علل مختلفی نسبت داده‌اند. برخی از آنها، بر نقش محوری طرحواره‌های شناختی، در حفظ و ثبات رفتار پرخاشگرانه در زمان و موقعیت‌های گوناگون تأکید داشته‌اند (ارون و هیوسمان، ۱۹۹۱ و هیوسمان، ۱۹۸۸). در این خصوص، کریک و دودیچ (۱۹۹۴) با ارایه مدل پردازش اطلاعات اجتماعی، نقش ساختارهای ذهنی، به ویژه طرحواره‌های^۳ شناختی را در تنظیم رفتارهای پرخاشگرانه مهم تلقی کرده‌اند. هیوسمان (۱۹۸۸) نیز معتقد است که رفتار پرخاشگرانه به علت درونی شدن تعداد زیادی از طرحواره‌های پرخاشگر، در ساختار ذهن فرد، بروز می‌کند.

در این مدل، مفهوم طرحواره نشانگر دامنه‌ای از اطلاعات اجتماعی، مانند اطلاعاتی درباره خود، دیگران و نقش‌ها و رویدادهای اجتماعی است (هیوسمان و گائرا، ۱۹۹۷). هیوسمان (۱۹۸۸) نوع خاصی از طرحواره‌های شناختی را به نام اسکریپت به منظور تحلیل رفتار پرخاشگرانه، معرفی کرده است. وی معتقد است که رفتار

1 - Aggressiveness

2 - Externalized

3 - Script

پرخاشگرانه، محصول اسکریپت‌هایی هستند که مسؤولیت رمزگردانی، مرور ذهنی، ذخیره سازی و بازیابی نشانه‌ها، گرایش‌ها و رفتارهای پرخاشگرانه را بر عهده دارند. این گونه طرحواره‌ها (اسکریپت) حتی اگر برای یکبار درونی شده باشند، نقش بسیار مهمی در ثبات پرخاشگری در طول زمان و در موقعیت‌های مختلف ایفا می‌کنند. نتایج تحقیق هیوسمان و گائرا (۱۹۹۷) نشان داد باور تجویزی^۱ که گونه‌ای از اسکریپت شناختی است، به معنی شناخت فرد از میزان مطلوبیت یا عدم مطلوبیت رفتار پرخاشگرانه است. در واقع، این مفهوم جایز بودن رفتار پرخاشگرانه را نسبت به دیگران نشان می‌دهد.

در این خصوص، نتایج تحقیق لوچ من و دودیچ (۱۹۹۴) نشان داد که کودکان پرخاشگر نسبت به کودکان غیرپرخاشگر، از طرحواره‌های تجویزی، با محتوای پرخاشگر بیشتری برخوردارند. فری و اپکینز (۲۰۰۲) نیز معتقدند که این باورهای تجویزی پرخاشگر، با رفتارهای مسأله‌دار مرتبط‌اند. ساکهدولسکی و راجکین (۲۰۰۴) نیز در مطالعه‌ای روی دانش‌آموزان پسر روسی دریافتند که اعمال پرخاشگرانه با باورهایی درونی که پرخاشگری علیه دیگران را مجاز می‌شمارد، بطور معناداری همبستگی دارد. نتایج تحقیق پاترسون و همکاران (۱۹۹۲) نشان داد که شکل‌گیری بازخوردها، طرحواره‌ها و باورهای تجویزی، در کودکان طرد شده بیشتر است. بنابراین، تجربه‌های منفی ناشی از احساس طردشدگی در ایجاد زیربنای شناختی رفتار پرخاشگرانه، نقش مهمی ایفا می‌کنند.

نتایج پاره‌ای از تحقیقات (کندال، ۲۰۰۰؛ آخن باخ و ادلیروک، ۱۹۷۸؛ عارفی، ۱۳۷۸؛ اکسی، ۲۰۰۳) نیز نشان داده‌اند که پسران در مقایسه با دختران گرایش بیشتری به رفتارهای پرخاشگرانه دارند. بی‌گمان مجاز دانستن رفتار پرخاشگرانه از

---

1 - Normative beliefs

سوی خانواده برای جنس مذکر، می‌تواند شکل‌گیری ساختار شناختی اولیه را برای انجام رفتار پرخاشگرانه تسهیل کند.

اندازه‌گیری و سنجش ساختارهای شناختی مرتبط با پرخاشگری به منظور درک دقیق از علل و شرایط ایجاد پرخاشگری، ضرورت اساسی دارد. یکی از ابزارهایی که علل شناختی رفتار پرخاشگرانه را در کودکان مورد سنجش قرار می‌دهد، مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر^۱ است. فرم اولیه^۱ این مقیاس که یک ابزار مبتنی بر روش خودگزارش دهی^۲ است توسط هیوسمان، گائرا، زلی و میلر (۱۹۹۲) ساخته شده، و دارای ۳۵ سؤال بوده است. هدف این مقیاس، سنجش باورها و طرحواره‌هایی است که براساس آنها کودک انجام رفتار پرخاشگرانه را جایز تلقی می‌کند. در نهایت، با انجام تحلیل عاملی روی ۳۵ سؤال، تعداد آنها به ۲۰ سؤال رسید که عوامل زیر را مورد سنجش قرار می‌دهد: (۱) پرخاشگری کلی^۳ (۲) انتقام مجاز^۴ (۳) انتقام مجاز با تحریک کم^۵ (۴) انتقام مجاز با تحریک مفرط^۵ (۵) انتقام مجاز نسبت به پسران^۶ (۶) انتقام مجاز نسبت به دختران^۸.

هدف عمده این تحقیق بررسی اعتبار و روایی یکی از مقیاس‌هایی است که می‌تواند نقش طرحواره‌های شناختی را در رفتارهای پرخاشگرانه مشخص سازد. علاوه بر این هماهنگ ساختن ساختار عاملی آن با فرهنگ ایرانی از دیگر اهداف این تحقیق بوده است.

1 - Normative Beliefs about Aggression Scale(NBAS)

2 - Self - report

3 - General Approval of Aggression

4 - Approval of Retaliation

5 - Approval of Retaliation Weak Provocation

6 - Approval of Retaliation Strong Provocation

7 - Approval of Retaliation Against Males

8 - Approval of Retaliation Against Females

روش

نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، دانش‌آموزان دختر و پسر کلاس پنجم ابتدایی نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز و والدین آنها بوده که در سال تحصیلی ۱۳۸۳ به تحصیل مشغول بوده‌اند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، یک گروه نمونه ۱۲۰ نفری (۶۳ پسر و ۵۷ دختر) از این جامعه آماری انتخاب گردید. در این تحقیق، دانش‌آموزان به پرسشنامه «باورهای تجویزی پرخاشگر» (NBAS) پاسخ داده و والدین آنها پرسشنامه «فهرست رفتاری کودکان»^۱ (CBCL) را تکمیل کرده‌اند.

ابزارهای تحقیق

مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر (هیوسمان و همکارانش، ۱۹۹۲):

مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر، یک ابزار مبتنی بر روش خودگزارش‌دهی است که توسط هیوسمان و همکاران (۱۹۹۲) ساخته شده است. فرم اصلی این ابزار ۲۰ سؤالی، دارای ۶ زیر مقیاس است. هر سؤال دارای ۴ گزینه است که به صورت پاسخ‌های لیکرت چهار نقطه‌ای، هرگز، گاهی اوقات، اغلب و همیشه، نمره‌گذاری می‌شود. اعتبار این مقیاس و هریک از زیر مقیاس‌های آن، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۶ متغیر بوده است. همبستگی بین این مقیاس با رفتار پرخاشگرانه و دیگر زیر مقیاس‌های فهرست رفتاری کودکان (CBCL) بین ۰/۶۰ تا ۰/۸۰ متغیر بوده ($p < 0/01$) که نشانگر روایی مناسب این ابزار است.

1 - Child Behavior Check List (CBCL)

مقیاس رفتاری کودکان (آخن باخ وادلبروک، ۱۹۷۸):

در این مقیاس، والدین رفتارهای برون‌ریزی شده کودک خود را ارزیابی می‌کنند. شاخص‌های روان‌سنجی این ابزار، در ایران توسط سامانی (۱۳۷۶) مورد بررسی قرار گرفته است. این ابزار که رفتارهای مهار نیافته^۱ و رفتارهای فزون مهار یافته^۲ را در کودکان می‌سنجد به زیر مقیاس‌هایی مانند پرخاشگری، گوشه‌گیری اجتماعی^۳ ناپختگی رفتاری، وسواس^۴ اختلال رفتاری کودکان، پوشش می‌دهد. ضریب همسانی درونی این عوامل، بین ۰/۷۰ تا ۰/۹۰ متغیر بوده است. همچنین ضریب اعتبار به روش بازآزمایی برای مقیاس CBCL و زیر مقیاس‌های آن بین ۰/۵۹ تا ۰/۸۰ بوده است.

نتایج

یکی از اهداف این تحقیق، سنجش ساختار عاملی مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر بوده است. بدین منظور از روش تحلیل عاملی مبتنی بر روش چرخش متعامد از نوع واریماکس استفاده گردیده است. در واقع تحلیل عاملی یکی از روش‌های کاهش داده‌ها می‌باشد که به منظور متراکم‌سازی و خلاصه کردن داده‌ها استفاده می‌شود (بارکر و همکاران، ۱۳۸۰). به طور کلی تحلیل عاملی نوعی روش آماری است که برای تعیین ساختار مجموعه‌ای از متغیرها طراحی شده است (تینسلی و تینسلی، ۱۹۸۷).

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ارزش ویژه برای عوامل اول تا سوم، بزرگتر از یک هستند. در مجموع، این سه عامل، ۴۹/۶۵ درصد از واریانس کل را تبیین

-
- 1 - Under control
  - 2 - Over control
  - 3 - Obsessive
  - 4 - Factor analysis

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

می‌کنند. واریانس تبیین شده برای این عوامل به ترتیب ۲۳/۵، ۱۶ و ۱۰/۲ درصد است. جدول ۱ نشان می‌دهد که گروه سؤالات ۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۴، گروه سؤالات ۱، ۲، ۵، ۶ و ۱۰ و گروه سؤالات ۱۵، ۱۶ و ۲۰، به ترتیب بار عامل اول، دوم و سوم شده‌اند، که این سه عامل تحت عنوان انتقام‌گری مجاز با برانگیختگی مفرط، انتقام‌گری مجاز با برانگیختگی پایین و پرخاشگری کلی، نامگذاری شده‌اند.

جدول ۱- نتایج تحلیل عاملی پرسشنامه NBAS از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی

سؤالات	درصد تراکمی واریانس تبیین شده	درصد واریانس تبیین شده	ارزش ویژه	شاخص عوامل
۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴	۲۳/۵۴۶	۲۳/۵۴۶	۴/۷۰۹	اول
۱، ۲، ۵، ۶، ۱۰	۳۹/۴۸۴	۱۵/۹۳۸	۳/۱۸۸	دوم
۱۵، ۱۶، ۲۰	۴۹/۶۵۶	۱۰/۱۷۱	۲/۰۳۴	سوم

اعتبار مبتنی بر همسانی درونی و دونیمه سازی

به منظور برآورد میزان همسانی درونی مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر، از شاخص ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. نتایج تحلیل نشان داد که میزان این ضریب برای عوامل اول تا سوم و کل مقیاس به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۰، ۰/۶۵ و ۰/۸۰ است. در جدول ۲، میزان همسانی درونی به تفکیک جنس نیز نشان داده شده است. علاوه بر این، نتایج مربوط به ضرایب اعتبار مبتنی بر روش دو نیمه کردن نیز در جدول ۲ خلاصه شده است.

جدول ۲- همسانی درونی و اعتبار مبتنی بر دو نیمه سازی در هر یک از عوامل و کل مقیاس

عامل‌ها	جنس	آلفای کرونباخ	دو نیمه‌سازی	تعداد سؤال	حجم نمونه
کل مقیاس	پسر	۰/۸۸	۰/۷۹	۲۰	۶۳
	دختر	۰/۷۹	۰/۷۴	۲۰	۵۷
	کل	۰/۸۰	۰/۷۸	۲۰	۱۲۰
اول	پسر	۰/۸۳	۰/۸۲	۹	۶۳
	دختر	۰/۸۷	۰/۸۰	۹	۵۷
	کل	۰/۸۹	۰/۸۱	۹	۱۲۰
دوم	پسر	۰/۸۱	۰/۷۸	۵	۶۳
	دختر	۰/۷۶	۰/۶۹	۵	۵۷
	کل	۰/۸۰	۰/۷۵	۵	۱۲۰
سوم	پسر	۰/۷۰	۰/۶۳	۳	۶۳
	دختر	۰/۶۳	۰/۶۰	۳	۵۷
	کل	۰/۶۵	۰/۶۰	۳	۱۲۰

روایی همزمان و همبستگی بین عوامل

نتایج موجود در جدول ۳ نشان می‌دهد که بین نمره کل و هریک از خرده مقیاس‌های پرسشنامه باورهای تجویزی با فهرست مشکلات رفتاری ارتباط معناداری وجود دارد. این مقادیر بین ۰/۲۰ تا ۰/۵۷ دامنه دارند. نتایج نشان می‌دهد که این ابزار از روایی همزمان مناسبی برخوردار است. علاوه بر این همبستگی بین عوامل مقیاس

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

باورهای تجویزی، که بین ۰/۱۰ تا ۰/۳۹ متغیر است، روایی همگرایی این مقیاس را تأیید می‌کند.

جدول ۳- ضریب همبستگی بین هریک از عوامل مقیاس باورهای تجویزی، نمره

کل، مقیاس CBCL

عوامل	CBCL	پرخاشگری	کل مقیاس	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم
CBCL	-					
پرخاشگری	۰/۹۲**	-				
کل مقیاس	۰/۵۰**	۰/۴۹**	-			
عامل اول	۰/۲۰*	۰/۲۲*	۰/۸۰**	-		
عامل دوم	۰/۵۷**	۰/۵۶**	۰/۵۵**	۰/۱۵	-	
عامل سوم	۰/۳۶**	۰/۲۹**	۰/۵۹**	۰/۱۰	۰/۳۹**	-

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

همبستگی بین سؤالات و نمره کل

نتایج موجود در جدول ۴ نشان می‌دهد که به استثنای سؤالات ۱۷ و ۱۸، سایر سؤالات با نمره کل، همبستگی متوسطی دارند. البته سؤالات ۱۷ و ۱۸ در تحلیل عامل به دلیل بار کمتر از ۰/۳۰ از پرسشنامه حذف شده‌اند. نتایجی که تاییدکننده روایی سازه مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگری در کودکان است.

جدول ۴- همبستگی بین سؤال مقیاس باورهای تجویزی و نمره کل

سؤال	ضریب	سؤال	ضریب	سؤال	ضریب	سؤال	ضریب
۱	۰/۴۵**	۶	۰/۳۹**	۱۱	۰/۵۹**	۱۶	۰/۴۷**
۲	۰/۶۵**	۷	۰/۶۵**	۱۲	۰/۶۹**	۱۷	۰/۰۹
۳	۰/۶۱**	۸	۰/۶۱**	۱۳	۰/۴۷**	۱۸	۰/۱۸

۰/۵۳**	۱۹	۰/۳۹**	۱۴	۰/۶۵**	۹	۰/۵۲**	۴
۰/۴۵**	۲۰	۰/۲۹**	۱۵	۰/۲۵*	۱۰	۰/۳۷**	۵

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

نقش جنس در پر خاشگری

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بین دختران و پسران در NBAS تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، میانگین نمرهٔ پسران بیشتر از دختران است. همچنین این تفاوت در زیر مقیاس پر خاشگری از مقیاس CBCL نیز بین پسران و دختران وجود دارد.

جدول ۵- نتایج آزمون t مستقل بین پسران و دختران در نمره کل مقیاس باوره های هنجاری و عامل پر خاشگری از مقیاس CBCL

p	t	df	تفاوت میانگین	انحراف معیار	میانگین	گروه	شاخص
							عامل
۰/۰۰۳	۳/۰۵	۱۱۸	۵/۶۱	۱۰/۰۱	۲۸/۵۹	پسر	نمره کل مقیاس
						دختر	باورهای تجویزی
۰/۰۰۱	۴/۲۳	۱۱۸	۶/۲۹	۷/۰۸	۱۶/۶۶	پسر	نمره پر خاشگری از
						دختر	مقیاس CBCL

بحث و نتیجه گیری

یکی از اهداف این تحقیق، بررسی مدل ساختاری مقیاس باورهای تجویزی پر خاشگر در کودکان دبستانی بوده است. نتایج تحلیل عاملی با استفاده از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی، نشان داد که مقیاس باورهای تجویزی پر خاشگر، یک مقیاس چند بعدی است. ابعاد انتقام‌گری مجاز با برانگیختگی مفرط، انتقام‌گری مجاز با برانگیختگی

پایین و پرخاشگری کلی، در مجموع، ۴۹/۶۵ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند. هرچند نتایج این تحقیق از لحاظ تعداد عوامل استخراج شده، با نتایج دیگر تحقیقات مشابه نیست. اما سه عامل استخراج شده در این تحقیق، از ابعاد اساسی مدل نظری هیوسمان و همکاران (۱۹۹۲ و ۱۹۹۷) در مورد ساخت‌های شناختی پرخاشگرانه در کودکان است که دیگر عوامل نیز در این سه عامل ترکیب شده‌اند. در مجموع، نتایج تحلیل عاملی از یکسو روایی مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر را در کودکان تأیید می‌کند و از سوی دیگر، وجود یک سازه اصلی که در سطح دارای ابعاد مختلفی نیز می‌باشد، نشان می‌دهد.

این تحقیق در پی بررسی روایی همزمان مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر نیز بوده است. ضرایب همبستگی بین مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر و مقیاس فهرست رفتاری کودکان (CBCL)، فرم مخصوص والدین، و زیر مقیاس پرخاشگری آن نشان داده است که مقیاس مذکور از روایی مناسبی برخوردار است. این یافته نیز با یافته‌های هیوسمان و همکارانش (۱۹۹۷) که در آن دقیقاً از مقیاس CBCL استفاده شده، نزدیک است.

یکی دیگر از اهداف این تحقیق، برآورد اعتبار مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر بوده است. ضرایب آلفای کرونباخ برای این مقیاس و عوامل آن که بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۹ بوده، متغیر بوده، نشان دهنده اعتبار مناسب و رضایت‌بخش این مقیاس است. با توجه به این که تعداد سؤالات هر یک از زیر مقیاس‌های این ابزار کمتر از ۱۰ سؤال است، می‌توان گفت که این ضرایب مناسب محسوب می‌شوند. علاوه بر این، ضرایب به ضرایب همسانی درونی محاسبه شده برای فرم اصلی (هیوسمان و همکاران، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۷) نزدیک است. نتایج مربوط به دو نیمه‌سازی آزمون نیز که تماماً مطلوب برآورد شده‌اند، معیار مناسبی برای اعتبار این ابزار به حساب می‌آید.

یکی دیگر از نتایج این تحقیق، تأثیر معنادار جنس بر پرخاشگری بوده است. نتایج این تحقیق نشان داد که بین دختران و پسران در مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر و همچنین زیر مقیاس پرخاشگری از مقیاس رفتاری کودکان (CBCL) تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیقات گذشته (آخن باخ و ادلبروک، ۱۹۷۸؛ عارفی، ۱۳۷۸؛ اکسی، ۲۰۰۳) نشان داده است که میزان پرخاشگری، مشکلات رفتاری و اختلالات رفتاری در پسران بیشتر از دختران بوده است. نتایج این تحقیق، در زمینه تأثیر جنس بر پرخاشگری نشان‌دهنده این است که این ابزار به خوبی می‌تواند میزان متفاوت درونی شدن ساخت‌های شناختی پرخاشگر را در دو جنس نشان دهد. چرا که پرخاشگری با نقش جنسی مذکر، گره خورده است.

یکی از محدودیت‌های این تحقیق، تمرکز روی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی بوده است. با این وجود، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مقیاس باورهای تجویزی پرخاشگر، می‌تواند ساخت‌های شناختی اولیه پرخاشگری را در کودکان ایرانی مورد سنجش قرار دهد. با این وجود، این ابزار از اعتبار و روایی مناسبی برخوردار است و می‌توان از آن در موقعیت‌های پژوهشی استفاده کرد. در نهایت، توصیه می‌شود این ابزار روی دیگر گروه‌های سنی در حد دوره کودکی، مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- بارکر، کریس؛ پیسترنگ، نانسی؛ الیوت، رابرت. (۱۳۸۰). **روش‌های پژوهش در روانشناسی بالینی و مشاوره**. ترجمه همامپاک آوادایس و محمدرضا نیکخو. تهران: انتشارات سخن.
- سامانی، سیامک. (۱۳۷۶). **بررسی اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس رفتاری کودکان**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه، تهران.

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

عارفی، مزگان. (۱۳۷۸). بررسی پرخاشگری ارتباطی و رابطه آن با سازگاری عاطفی - اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.

Achenbach, T. M. & Edelbrock, C. (1978). *The classification of child psychopathology: A review & analysis of empirical efforts*. *Psychological Bulletin*. vol. 85, P.1275-1301.

Crick, N. R. & Dodge, K. A. (1994). *A review & reformulation of social information processing mechanisms in children adjustment*. *Psychological Bulletin*. vol.115, p.74-101.

Eron, L. D. & Huesmann, L. R. (1991). *The stability of aggressive behavior developmental psychology*. *Handbook of developmental psychology*. New York. Plenum.

Frey, E. D., & Epkins, C. C. (2002). *Examining cognitive models of externalizing and internalizing problems in subgroups of juvenile delinquents*. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, vol, 31. p,556-566.

Huesmann, L. R. (1988). *An information-processing model for the development of aggression*. *Aggression Behavior*, vol, 14, p. 13-24.

Huesmann, L. R., Guerra, N. G., Zelli, A., & Miller, L. (1992). *Differing normative beliefs about aggression for boys & girls*. In K. Bjorkqvist & P. Niemela (Eds.), *Of mice and woman: Aspects of female aggression*. San Diego, CA: Academic press.

- Huesmann, L. R. & Guerra, G. N. (1997). **Children's normative beliefs about aggression and aggressive behavior**. *Journal of Personality and Social Psychology*.vol. 72,p. 408-419.
- Kendall. Philip. C. (2000). **Childhood disorder**. New York. Academic Press.
- Lochman, J. E, & Dodge, K. A. (1994). **Social-cognitive processes of severely violent, moderately aggressive, and nonaggressive boys**. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*.vol, 62, P, 366-374.
- Patterson, G. R., Reid, J. B. & Dishion, T. J. (1992). **Antisocial boys**. Eugene, or: Oregon, Social Learning Center & Castilian Publishing Co.
- Sukhodolsky, G. D & Ruchki, V. V. (2004). **Association of Normative Beliefs and Anger With Aggression and Antisocial Behavior in Russian Male Juvenile Offenders and High School Students**. *Journal of Abnormal Child Psychology*. vol. p, 32. 225.
- Tinsley, H. E. A & Tinsley, D. J. (1987). **Use of factor analysis in counseling psychology research**. *Journal of counseling psychology*. Vol, 34. p, 414-424.
- Xie. Hongling at el. (2003). **Different forms of psychology aggression**. *Journal of school psychology*. vol,41. P, 355-375.